

Ankara Halkevi Açılışı ve İlk Yılı

Hasan Tahsin BENLİ(*)

Türk Ocakları'nın 1931 yılında kapatılmasının ardından ortaya çıkan boşluğu doldurmak, halkın ve gençliğin örgütlenmesini sağlayarak bir kültür devrimini gerçekleştirmek için kurulan Halkevleri ilk olarak 1932 yılında açıldı. **Ankara Halkevi** de, ilk açılan diğer 13 halkevi ile birlikte **19 Şubat 1932 günü** yapılan büyük bir törenle çalışmalarına başladı.

Ankara Halkevi'nin açılışı görkemli oldu. Törene, o yıllarda Başkent'te yaşayan siyasetçiler, aydınlar ve tüm halk davetliydi. Tören için kimseye davetiye gönderilmemiş, kimse için yer ayrılmamıştı. Dönemin büyük gazetesi **Hakimiyeti Milliye** açılış programını yayımlamıştı. Program şöyleydi:

- 1- İstiklal Marşı
- 2- Cumhuriyet yemini
- 3- Canlı levha
- 4- CHF Umumi Katibi Kütahya Mebusu Recep Bey'in nutku

(*) Mülkiyeliler Birliği Genel Sekreteri.

5- Behçet Kamal (Çağlar) Bey'in açılış şiiri

6- Aydın Mebusu Reşit Galip Bey'in Halkevlerinin müstakbel faaliyetine ait hasbıhali

7- Çoban piyesinin temsili

Açılış törenini büyük bir coşkuyla izlemeye gelenler 19 Şubat 1932 günü **Ankara Halkevi** salonunu, açılışın yapılacağı saat olan 15.00'de tamamen doldurmuştu. Dışarıda da büyük bir kalabalık içeriye girmeyi bekliyordu. Salona giremeyenler için açılış, radyodan tüm ülkeye canlı yayınlanacaktı ve Çoban piyesi aynı akşam ve ertesi üç akşam saat 21.30'da yeniden gösterilecekti.

Açılış İstiklal Marşı ile başladı. Ardından, Gazi'nin gençliğe hitabesindeki son cümle ve gençliğin O'na cevabından oluşan "**Cumhuriyet Yemini**" edildi.

İlk sözü, **Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Sekreteri, Kütahya Milletvekili Recep Peker** aldı. **Peker**, Halkevlerinin açılış amacını, o yılların CHF'sinin toplumu yeniden örgütleme projesinden de örnekler vererek şu sözlerle anlattı:

"Arkadaşlar, biz Halkevlerinin samimi ve bütün Türk vatandaşlarını müsavî şeref mevkiinde gören zihniyetle kurulmuş çatıları altında bütün vatandaşları toplamaya ve itinalı bir kültür çalışması içinde milli birliğe yükseltmeye azmetmiş bulunuyoruz.

... bu asırda milletleşmek için, milletçe kütleleşmek için mektep tahsilinin yanında ve ondan sonra mutlaka bir halk terbiyesi yapmak ve halkı birarada ve birlikte çalıştırmak esasının kurulması lazımdır.

... Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Halkevleriyle takip ettiği gaye, milleti şuurlu, birbirlerini anlayan, birbirlerini seven, ideale bağlı bir halk kütlesi halinde teşkilatlandırmaktır.

... Bu asır milletleri yalnız siyasi teşkilat, yalnız ordu teşkilatı, yalnız iktisat teşkilatı ile yani yalnız maddi kuvvetlerle bünyeleşemiyor, kemiklenemiyor. Siyaset sahasında kendi esas programını tatbik etmekle beraber ayrıca bu siyasi hayata girmiş ve girmemiş vatandaşları bir halk terbiyesiyle istikbale hazırlamak için (CHF) Halkevlerini tesis ediyor."

Recep Peker'in konuşmasının ardından **Behçet Kemal (Çağlar)**, bu açılış için kaleme aldığı "**Açılırken**" şiirini okudu. Şiir, salonda bulunanlar tarafından coşkuyla alkışlandı ve bazı mısraları hep bir ağızdan tekrarlandı.

AÇILIRKEN

Her elde var bir kalem, bir pergel, balyoz sapı:

On dört milyon emekle yapıyor bu yapı.

Ne gösteriş, ne taklit, ne özeniş inkılap

Neler yapmadın ey Türk; bu büyük işi de yap.

Türk insanlık uğruna akın eden

Türkün medeniyeti, insanı insan eden.

*Türkün güneşleriyle dünya ufku ağırdı,
Türk olmasa tarihe yazılacak ne vardı?
Ey dünya yine bizden ders alacaksın yarın...
Sesini duyuyoruz derinden atların:
(Bugün sizden hoşnuduz ey Gazi nesilleri
Medeniyet safında en yüksek en ileri,
Bu çetin parolayı tekrarladıkça sizler,
Geçmiş asırlar gibi saygı ve sevgi gizler
Gelecek asırlarda büyük Türk milletine
Türk olana mukadder aynı vazife yine
İnsaniyet örneği, medeniyet rehberi,
Yolunuz açık olsun ey Gazi nesilleri...)
Bu sözü tutmayanı Türk genci yolsuz sayar;
Kanımıza güvenin bekleyin ey atalar.
Ey dünya Türkün ölmez ruhunu öğren tanı,
Baştan başa yapıp bu yeni Türk vatani
İmrenecektir bize yer yüzünde dört bucak;
Türkeli gibi olmak darbimesel olacak
Türkün yalnız cesaret değil asıl hassası
Medeniyet aşkıyle bir: Türkün Türk olması
Nemiz eksik eskiden? Damarda var aynı kan.
Kafada aynı şuur, gönülde aynı iman,
İçteki ve dıştaki zincirleri kırmışız,
Biz varız diye bütün cihana haykırılmışız
O günde şom ağızlar nemiz var ki diyordu:
Yokluk içinde nasıl yaptık imandan ordu;
En mücehhez muntazam orduyu halkeden biz,
Bugün de başka şeyler yaratmayı biliriz:
Arkadaş geri durma uzaktan çatma kaşı,
İmanına azmine işte bir mihenk taşı:
Var mısın çık meydana, kendini burada göster
Türk gencinin hızını bütün bir yurda göster.
Bunu yurt zaten bilir; öğrensın bütün cihan,*

*Dünyanın en kudretli kanıdır sendeki kan.
Bugün emanet diye kalbimize konanlar,
Bulacaklar buldular en sarsılmaz temeli,
Birleşince bu yerde Türk eli Türk emeli.
Binbir gecenin bu anda bir ağızdan sesi bu:
Bugün doğan güneşin olmayacak gurubu...
Hedefi gösterecek, yayımızı gerecek:
Bizlere bulut feyzi, şimşek hızı verecek
Halkevleri bu gündən büyük yola girecek:
Ne geride kalacak ne yolda duracağız;
O bizi yürütecek, biz onu saracağız...
Gayeye varacağız.
Gayeye varacağız...*

Bu ajitatif şiirin yarattığı coşkunun ardından kürsüye gelen **Aydın Milletvekili Reşit Galip Bey**, **Ankara Halkevi** bünyesinde oluşturulan şubeleri tek tek tanıtarak bu şubelerin yapmayı planladığı çalışmalardan örnekler verdi.

İLK TEMSİL:ÇOBAN

Ankara Halkevi'nin açıldığı akşam **Behçet Kemal Bey**'in yazdığı ve **Münir Hayri Bey**'in sahneye koyduğu **Çoban** piyesi sahnelendi.

Piyese ilişkin bilgileri dönemin gazetesi **Hakimiyeti Milliye** şöyle veriyordu:

"Çoban kısa bir zamanda hazırlandı. Bir ay eseri hazırlamak ve sahneye koymak için kafi geldi. Sahne işlerini bilen bilhassa halk terbiyesi için hazırlanan eserlerin güç teknik zaruretlerini taktir eden karilerimiz bu kısa cümle ile ifade etmek istediğimiz muvakkafiyetlerinin ne olduğunu daha iyi anlarlar.

Evvela, Çoban mevzuunu Türk tarihinden almıştır. Bu tarih, eser şairinin hayalinde kıymetlendirilen ve sadece öyle olması icap ettiği için öyle tertip edilen bir eser değildir. Bu tarih en eski Türk tarihinden başlar ve pek yakın

zamanlara muhtelif kıtalar üzerinde yaşayan Türklerin hayatına karışarak devam eder. Piyesteki "Çoban" hatta zamanımızda yaşayan sayısı çok kahramanlardan birinin ismi de olabilir.

Çoban'daki başbaşa dövüş bir çoklarının zannettikleri gibi bir Roma ananesi değildir. O hatta Etrüskler vasıtasıyla Roma tarihine intikal etmiş eski bir Türk ananesidir.

Çoban, milli tarihi bugünkü inkılap idealine göre izah eder. Eşhas fert değil, karakterdir. Piyese konan kadın hayatta olan kadındır. Ne zafinde, ne kudretinde o kadın sahnenin klasik kadını değildir. Piyeste kahramanlar kendi kendilerini methetmezler, şunu yaptım yahut şunu yapacağım demezler, onların hepsi içlerinde yaşadıkları cemiyeti temsil ederler.

Çoban, yaşlısı, beyi, genç kıızı hep milletin büyük kudretine inanırlar. Onu konuşurlar, onu anlarlar.

Tarihten bahseden eser moderndir. Ve onun bu vasfı piyesi muvaffak bir tarih terbiyesi olmak vasfından ayırmamıştır.

Piyes fikirle başlar ve hayalde olmayan bir his kanalından hakiki bir hayata geçer. Burada ümit, ızdırap, keder, yeis, zafer herşey vardır. Sonra tekrar fikre döner. Ve orada tarih hükmünü verir.

Piyesin dekorları için Alişar, Boğazköy hafriyatlarından, Troya'dan istifade edilmiş, motifler oralardan seçilmiş, şehir tekniği oradan alınmış, renkler Luvr müzesindeki heykellerden intihap edilmiştir.

Sahne tabloları, merasim, silahlar için Ankara Müzesi'ndeki Eti kabartmalarından istifade edilmiştir. Piyesin lisanı monoton değildir. Tiratlar serbest vezin, lirikler 11, fikir 14, fısıltılar da 7 hece ile yazılmıştır."

ANKARA HALKEVİ'NİN BİR YILI

Ankara Halkevi'nin bünyesinde kurulan dokuz şube bir yıl boyunca birçok çalışmayı gerçekleştirdiler.

Ankara Halkevinin 1. Yildönümü Etkinlikleri 19 Şubat 1932.

İçtimai Yardım Şubesi, bir yıl boyunca 160 yoksul öğrenciye öğle yemeği verdi, kitap, defter, kalem yardımı yaptı.

Köycülük Şubesi, özellikle yaz aylarında köylerde sütçülük, yumurtacılık kooperatifi, Ankara'nın toprak ve suları, damızlık kümes hayvanları gibi konularda çalışmalar yaptı. Bu çalışmalar için Ankara yakınlarındaki Kutludüğün Köyü'nü örnek köy seçildi. Köycülük Şubesi bu köye arı kovanları, damızlık horozlar götürdü. Şube çalışmaları arasında **Kerim Ömer Bey**'in Ankara havalisinin su durumu hakkında kaleme aldığı "**Bozkır Haznesi**" eseri de yer aldı.

Halkdersaneleri ve Kurslar Şubesi, Fransızca, Almanca, İngilizce ve İtalyanca kurslar ile stenografi kursu açtı.

Güzel Sanatlar Şubesi, hem kendi üyeleri tarafından hem de Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası tarafından verilen halk konserleri düzenledi. Halkevi binası içinde resim atölyesi, keman ve ses dersleri açtı. Çeşitli sanatçılar tarafından sergiler açıldı.

Temsil Şubesi, Halkevi'nde çalışan gençler tarafından oynanan, aralarında Çoban, Akın, Mavi Yıldırım, Faust, Othello gibi oyunların da bulunduğu birçok oyunu sahneledi.

Müze Şubesi, Ankara'da bir inkılap müzesi kurma çalışmalarını sürdürdü.

Dil,Tarih ve Edebiyat Şubesi, dönemin ünlü edebiyatçı ve tarihçilerinin katıldığı toplantılar, şiir geceleri düzenledi, birçok yayın yaptı.

Kütüphane Şubesi, bir yıllık bir zaman içinde 15 bin kitaptan oluşan bir kütüphaneyi Ankara'ya kazandırdı.